

ESKİ İŞÇİLER, YENİ İŞÇİLER

8 Mayıs 2024

Yıldırım Koç

Türkiye’de işçilerin yapısı zaman içinde çok değişti. Bu değişimin 50 yıllık dönemini doğrudan gözleme imkanım oldu. Bugün katıldığım işçi toplantılarında tanıdığım işçiler, 1970’li yılların işçilerinden çok farklı.

İşçilerle doğrudan ilk temasım 1972 yılında oldu. ODTÜ’de öğrenciydim. En yakın arkadaşım, Hakkı Yazıcı idi. İçtiğimiz su ayrı gitmezdi, desem yeridir. Nitekim daha sonra nikah şahitliğimi de Hakkı yaptı. 12 Mart döneminin baskı koşullarında işçilerle bağ kurmaya çalışıyorduk. Hakkı, yanlış anımsamıyorsam, Suat Şükrü Kundakçı aracılığıyla inşaat işkolunda faaliyet gösteren bir sendika ile bağlantı kurdu. Sendika başkanı, bizim sendikacılık tarihimizde (olumsuz anlamda) özel bir yeri olan, Süleyman Akkaya, namı diğer, “Peygamber Süleyman” idi. Peygamber Süleyman’ın ünü, “çanta sendikacılığı”ndan gelir. 1990’lı yıllarda İnsan-İş Sendikası’nın başkanı olarak işçiler açısından ne büyük sorunlar yarattığına da tanık oldum. Ancak 1972 yılında, acemiliğimiz nedeniyle ve aracımızın kimliğine de bakarak, işçi haklarının peşinde koşan bir sendikacı zannediyorduk. 1972 yazında ORAN yeni kuruluyordu. İlk binalar yapılıyordu. Süleyman Akkaya elimize üye fişlerini verdi. O zaman ORAN’a gidiş zordu. Konya yolunda minibüsten iniyor, dağı tırmanıp işçi koğuşlarına ulaşıyor, geceleri işçilere sendikalaşmayı anlatmaya çalışıyorduk. Yanlış anımsamıyorsam Çorumlu işçilerdi. Çoğu yarı-işçi, yarı-köylüydü. Başlarında da amele çavuşları vardı. Çoğu okuma yazma bile bilmiyordu. Dünyadan haberleri yoktu. Benim gidemediğim bir akşam, bizim Hakkı’yı dövmüşler. Meğer Süleyman Akkaya bizi işyerine göndererek işyerinde örgütlenme çalışması yapıyor gibi göstermiş. Sonra da bizim haberimiz olmadan işverenle anlaşmış.

1974 yılında Tüm İktisatçılar Birliği’ni (TİB) kurduktan sonra Cenani Bıçakçı ile tanıştık. Cenani Ağabey Ağaç İşçileri Sendikası’nın (ASİS) genel başkanıydı. 1974 yılında beni Ankara’da Siteler’de Domsan işyerinde toplu sözleşme görüşmesine götürdü. Cenani Ağabey, toplu iş sözleşmesini tüm işçilerin katılımıyla yapıyordu. Orada da bazı işçilerle görüştüm.

İlk kez 1975 yılı başında İstanbul Yol-İş Sendikası’nın Laleli civarındaki genel merkezinde işçilere eğitim verdim (ilk işçi eğitimimde bacaklarım zangır zangır titriyordu). Sendika başkanı, İstanbul Üniversitesi İktisat Bölümü mezunu Muzaffer Saraç’tı. Muzaffer Ağabey daha sonra Yol-İş Federasyonu genel başkanı oldu. Karayolu işçileriyle epeyce sohbet etme imkanım oldu.

Aynı günlerde Gaziantep’te Oleyis’in Gaziantep yöneticisi Ahmet Daş işçi eğitimi için TİB’i davet etti. TİB Başkanı Aydın Köymen, ben ve bir arkadaş gittik. Gündüz eğitim yaptık. Ahmet Daş, “size işyerlerimizi gezdireyim,” dedi. Ve ben hayatımda ilk ve son kez birkaç pavyon gezdim. Meğer bizim gündüz eğitim verdiğimiz işçiler pavyon çalışanlarıymış. Sendika başkanı Ahmet Bey’le üç-dört pavyona gittik ve el üstünde tutulduk. Böylece işçi sınıfının çok farklı bir kesimini tanıma imkanım oldu.

1975 yılı Nisan ayında da DİSK’e bağlı Maden-İş Sendikası’nda toplu sözleşme uzmanı olarak çalışmaya başladım ve çok sayıda eğitime katıldım. Daha sonraki yaşantım da (kısa kesintiler hariç) işçilerle geçti.

Özetle; 1970’li yılların ilk yarısında farklı sektörlerde işçilerle tanışma imkanım oldu. O günlerden bugünlere kadar da işçilerle toplantı yapıyorum.

Bugünün işçileri 50 yıl öncesinden çok çok farklı.

Bir kere ülkemizde işçi sayısı çok arttı. Günümüzde, gelir getirici bir işte çalışanların resmi verilere göre yüzde 72’si ücretli. Gerçek sayı, bu oranın epeyce daha üstünde.

50 yıl öncenin mavi yakalı işçileri genellikle ilkökul mezunuydu. Aralarında bazıları da okuma yazma bile bilmiyordu. Özellikle inşaat işçileri bu durumdaydı.

Bugünün mavi yakalı işçilerinin örgün eğitim düzeyi çok daha yüksek. Üniversite mezunlarının mavi yakalı işçiler arasındaki oranı hızla artıyor. Sendikalı işyerlerinde bu oranın yüzde 10’un üzerinde olduğunu söyleyebilirim.

50 yıl öncenin işçilerinin büyük çoğunluğu ilk kuşak işçiydi.

Bugünün mavi yakalı işçilerinin giderek artan bölümü ikinci ve hatta üçüncü kuşak işçi. Bu işçiler geçmiş kuşakların mirasından da yararlanıyor.

50 yıl öncenin işçilerinin elinde güncel bilgiye erişmelerine olanak verecek kaynaklar yoktu. Televizyon bile yaygın değildi. Radyo ise devletin kontrolü altındaydı.

Bugünün mavi yakalı işçisi sosyal medyayı çok iyi kullanıyor. Bu yolla hem yayımlanan bilgiye erişiyor, hem de birçok insanla anında haberleşip, gelişmeler konusunda bilgi alıyor.

50 yıl öncenin işçileri daha kolay harekete geçirilebilirdi; önder kabul ettikleri kişi veya örgütlerin kararlarını pek sorgulamazlardı.

Bugünün mavi yakalı işçisi, genellikle kulaktan dolma bilgiyle de olsa, her konuda görüş bildirebiliyor. Belki buna bağlı olarak da, toplu eyleme geçme konusunda daha ihtiyatlı ve sorgulayıcı. Bu tavrında, yaygınlaşan kredi kartı ve tüketici kredisi borçlarının etkisi de var gibi.

Velhasıl bugünün mavi yakalı işçisi, 50 yıl önceki işçiden çok, ama çok farklı. Ben bu değişikliklerin son derece olumlu olduğunu düşünüyorum. Bazı arkadaşların, “nerede o eski işçiler!” benzeri değerlendirmelerine katılmıyorum.